

Nr 97

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vatten- och luftvårdens organisation; given Stockholms slott den 19 mars 1965.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Eric Holmqvist

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framläggs förslag om en gemensam organisation för naturvården, vattenvården och luftvården. Statens vatteninspektion, väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå samt statens luftvårdsnämnd föreslås bli sammanförda med statens naturvårdsnämnd den 1 juli 1967. Naturvårdsnämnden blir härigenom central myndighet för hela naturvårdsområdet. Länsingenjörskontoren föreslås bli inordnade i länsstyrelserna vid samma tidpunkt.

Mot bakgrunden av de allt allvarigare störningarna i naturen — inte minst vatten- och luftföroreningarna — understryks i propositionen att förutom en ändamålsenlig organisation ökade insatser är nödvändiga för forskning och tekniskt utvecklingsarbete till direkt gagn för naturvårdsarbetet. Vidare framhålls att lagstiftningen på vatten- och luftvårdsområdena bör utformas så att tillräckliga möjligheter finns att tillgodose naturvårdsintressena i vidsträckt bemärkelse.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 19 mars 1965.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Holmqvist, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *vatten- och luftvårdens organisation* samt anför.

I. Inledning

1952 års riksdag begärde skyndsamt utredning rörande effektiva åtgärder till motverkande av förorening av sjöar och vattendrag (L³U 19, rskr 194). Med anledning härav tillsattes år 1953 vattenvårdskommittén (direktiv se 1954 års riksdagsberättelse s. 197). Efter att tidigare ha avgivit fyra betänkanden angående lagstiftnings- och organisationsfrågor inom vattenvårdens område har kommittén¹ den 29 oktober 1964 avgivit slutbetänkandet *Vattenvårdens organisation m. m.* (SOU 1964: 60).

I betänkandet framläggs förslag till ny organisation på vattenvårdens område. Vidare behandlas frågor rörande vattenvårdsförbund och forskning samt vissa lagstiftningsfrågor inom detta område.

Efter remiss har yttranden avgivits av vattenöverdomstolen, försvarets intendenturverk, medicinalstyrelsen (med överlämnande av yttranden från länsläkarna i Östergötlands, Blekinge, Kristianstads, Göteborgs och Bohus samt Jämtlands län, förste stadsläkaren i Malmö, Administrativa läkares förening, Föreningen för allmän hälsovård, Sveriges hälsovårdskonsulenters förening och Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet), statens bakteriologiska laboratorium, statens institut för folkhälsan, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, sjöfartsstyrelsen och statens oljeskyddsråd, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), byggnadsstyrelsen, kam-

¹ Vattenrättsdomaren Gösta Schirén, ordförande, överinspektören Sven Andersson, direktören Torsten Andersson, överingenjören Bertil Hawerman, laboratorn Gunnar Laurell, f. d. vice talmannen greve Torgil von Seth, civilingenjören Ossian Svensson, överinspektören Sten Vallin och direktören Gösta Äqvist.

markkollegiet, statskontoret, lantbruksstyrelsen, veterinärstyrelsen, fiskeristyrelsen, statens vatteninspektion, statens naturvårdsnämnd, statens luftvårdsnämnd, universitetskanslersämbetet, statens naturvetenskapliga forskningsråd, statens tekniska forskningsråd, samtliga länsstyrelser med undantag av länsstyrelserna i Jönköpings och Värmlands län, 1964 års naturresursutredning, väg- och vattenbyggnadsstyrelseutredningen, immissions-sakkunniga, oljeskyddsutredningen, Svenska landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska stadsförbundet, Sveriges industriförbund, Föreningen för vattenhygien, Vattenvärnet, Svenska naturskyddsföreningen, Svenska vatten- och avloppsverksföreningen samt Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Länsstyrelserna har i regel bifogat yttranden från länsingenjören och länsläkaren i resp. län ävensom i vissa fall från kommunala myndigheter, hushållningssällskap, naturvårdsråd m. fl. instanser.

Vidare har skrivelser inkommit från Länsingenjörers förening och Svenska väg- och vattenbyggares riksförbund samt från Tidans, Motala ströms och Lidan—Nossans vattenvårdsförbund.

II. Nuvarande ordning m. m.

Vattenvården. Under senare delen av 1800-talet började avloppsanläggningar utföras i större utsträckning i städerna. Särskilt genom användningen av vattenklosetter uppstod så småningom föroreningsproblem, som påkallade åtgärder av det allmänna. Därvid fick bl. a. hälsovårdsmyndigheterna befattning med dessa frågor. År 1937 inrättades en fisketillsynsmyndighet, vars uppgift blev att utöva tillsyn för att bl. a. motverka skada på fiske genom vattenförorening. Tillsynsmyndigheten var ursprungligen i likhet med fiskeridadministrationen i övrigt knuten till lantbruksstyrelsen. Vid fiskeristyrelsens tillkomst år 1948 överfördes tillsynsorganet till detta ämbetsverk men placerades vid Drottningholm.

År 1953 tillkallades vattenvårdskommittén för att verkställa utredning och avge förslag om åtgärder till motverkande av förorening av sjöar och vattendrag. I sitt betänkande Vattenvården, betänkande angående organisations- och lagstiftningsfrågor m. m. (SOU 1955:6) föreslog kommittén, att en ny vattenvårdsmyndighet, benämnd statens vatteninspektion, skulle inrättas. I prop. 1957:49 framlades förslag om att överföra fiskeristyrelsens tillsynsavdelning och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå till byggnadsstyrelsen. Som skäl för den föreslagna organisationen anfördes i propositionen, att de vattenvårdande åtgärderna hade nära samband med byggnadsstyrelsens uppgifter inom bebyggelseplaneringen och att vatten- och avloppsbyrån i stor utsträckning sysslade med planeringsfrågor. Riksdagens statsutskott fann kommitténs förslag att inrätta ett

självständigt verk vara i och för sig välmotiverat medan enligt utskottets mening tillräckligt bärande skäl inte förelåg för en anslutning till byggnadsstyrelsen. Utskottet var dock inte berett att tillstyrka motionsyrkanden om inrättande av ett fristående ämbetsverk för vattenvårdsfrågorna. I stället uttalade sig utskottet för att gällande organisationsform skulle bibehållas t. v., varvid utskottet förordade en fortsatt utbyggnad av tillsynsmyndigheten och distriktsingenjörsorganisationen. Riksdagen biföll utskottets hemställan, att riksdagen måtte avslå såväl Kungl. Maj:ts förslag som motionsyrkandena (SU 166, rskr 381).

I betänkande den 1 mars 1958 med förslag angående vattenvårdens centrala och lokala organisation (Stencil Jo 318) framhöll vattenvårdskommittén ånyo angelägenheten av att sammanföra vattentillsynen och vatten- och avloppsorganisationens tekniska verksamhet. I det uppkomna läget återgick kommittén till att som huvudförslag framföra ett tidigare framlagt alternativt förslag om att under en övergångstid inrätta en vatteninspektion av mera begränsad omfattning. I prop. 1958:133 förordades, att en självständig vatteninspektion under ledning av en vattenvårdsnämnd men i kameralt hänseende förenad med fiskeristyrelsen skulle inrättas. I propositionen framhölls dock uttryckligen att en successiv utveckling mot en samordnad vattenvårdsorganisation var erforderlig. Riksdagen beslöt i enlighet med propositionen (JoU 25, rskr A 286).

Riksdagens revisorer anförde i sin berättelse år 1960 bl. a., att starka skäl talade för att inrätta ett enhetligt planeringsverk, vartill skulle kunna anslutas bl. a. centrala organ med uppgifter på vattenvårdens och naturvårdens område.

I sitt betänkande Naturen och samhället (SOU 1962:36) uttalade 1960 års naturvårdsutredning att — med hänsyn till det nära sambandet mellan naturvård och vattenvård — möjligheterna att samordna eller i vart fall underlätta en samverkan mellan dessa verksamheter borde uppmärksammas i framtiden.

Den organisation av statens vatteninspektion, som genomfördes år 1958, innebar en förstärkning av inspektionens resurser men medförde inte någon väsentlig förändring av kompetensfördelningen i förhållande till andra statliga organ. Bättre samordning och samråd mellan olika myndigheter som kunde ta befattning med ärenden på vattenvårdens område förordades, men detta förutsattes få ske i former som under hand kunde prövas vara lämpliga. Fortfarande har därför åtskilliga myndigheter att ta befattning med vattenvårdsfrågor av olika slag. Som huvudansvariga centralorgan i alla väsentliga frågor rörande vattenvård, främst innefattande åtgärder mot vattenförorening, framstår dock statens vatteninspektion samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen genom dess vatten- och avloppsorganisation.

Vad gäller *statens vatteninspektion* fungerar vattenvårdsnämnden som dess styrelse. Nämnden består av åtta ledamöter, vilka representerar bl. a.

fiskeristyrelsen, medicinalstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, industrien, jordbruket samt kommunerna. I nämnden behandlas vattenvårdsfrågor av större omfattning och principiell betydelse. Nämnden fungerar vidare som ett samordnande organ i vattenvårdsfrågor, som berör olika myndigheter.

Vatteninspektionen består av en tillsynsavdelning för löpande tillsynsärenden, en undersökningsavdelning med laboratorier för undersökningar samt en radioekologisk avdelning för ärenden rörande utsläpp i vatten av radioaktivt avfall.

Inspektionens verksamhet har enligt vattenvårdskommittén sedan år 1958 i stort sett bedrivits efter följande huvudlinjer.

Anmälan av kommunala och andra i föroreningshänseende jämställda anläggningar liksom av industriella anläggningar, som ansluts till kommunala reningsverk, sker till inspektionen. Ärendena bereds dock av resp. länsstyrelse.

För att lösa industriella vattenvårdsproblem har samverkan med industriens organ eftersträvat, bl. a. med Stiftelsen Skogsindustriernas Vattenskyddsforskning. Särskild uppmärksamhet har ägnats jordbrukets förorening. I samråd med inspektionen har av olika forskningsinstitutioner på jordbrukets område verkställts en utredning av hithörande frågor, vilken är avsedd att tjäna som underlag för saneringsarbetet på detta område.

En erfarenhet under inspektionens hittillsvarande verksamhet är, att en rationell vattenvård till motverkande av såväl kommunal som industriell vattenförorening på längre sikt bäst kan realiseras genom att en landsomfattande vattendragsinventering utförs och att på grundval av en sådan saneringsplaner uppställs för olika vattenområden. Hittills har undersökningar utförts i bl. a. Väneren, Vättern och Glan.

Inom inspektionen har arbetet med att gå igenom olika industrigrenars vattenvårdsfrågor påbörjats. Avsikten är att med utgångspunkt därifrån lägga fram anvisningar rörande åtgärder, som kan tjäna som riktlinjer för företagens egna vattenvårdande åtgärder.

Vatteninspektionen, som leds av en överinspektör, omfattar totalt 33 befattningshavare. Härtill kommer en deltidsanställd föredragande i hygieniska frågor.

Vatten- och avloppsorganisationen (va-organisationen) omfattar dels väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå (va-byrån), dels de till styrelsen knutna länsingenjörskontoren. I fråga om verksamhetens fördelning gäller i stort, att va-byrån behandlar de allmänna och grundläggande frågorna, medan länsingenjörskontoren självständigt handlägger praktiskt taget alla på länsplanet förekommande vatten- och avloppsärenden.

Va-byrån omfattar en teknisk avdelning för ärenden rörande vatten- och avloppsanläggningar, en planeringsavdelning för frågor i samband med bebyggelseplanering m. m., en bidragsavdelning för ärenden rörande statsbidrag till kommunala va-anläggningar samt ett sekretariat för vissa administrativa och kamerala frågor. Länsingenjörskontoren är i kameralt avseen-

de samordnade med vägförvaltningarna. Länsingenjören är länsstyrelsens expert i vattenvårdsärenden men har i likhet med t. ex. länsarkitekten en fristående ställning i förhållande till länsstyrelsen. I flera avseenden får länsingenjören betraktas som vatteninspektionens representant i länet.

Va-organisationens uppgifter har till väsentlig del anknytning till hälsovårdsstadgan, vatten- och avloppslagen, expropriationslagen, lagen om kommunal beredskap samt förordningen om brandfarliga varor. Verksamheten har under senare år huvudsakligen inriktats på att främja en ändamålsenlig planering och utveckling på vatten- och avloppsområdet. Härvid har organisationen medverkat bl. a. genom råd och anvisningar, genom direkt deltagande i såväl översiktliga vatten- och avloppsutredningar som samordningsfrågor mellan kommuner samt genom teknisk-ekonomisk granskning av vatten- och avloppsutredningar för stads- och byggnadsplaner.

Va-byrån handlägger vidare ärenden rörande bidrag till kommunala va-anläggningar. Av särskild betydelse under senare år har varit de problem som sammanhänger med bl. a. vissa landsdelars vattenförsörjning. Kommunala och industriella föroreningsärenden — vilka handläggs i nära samverkan med vatteninspektionen — har successivt ökat. Tillsynen över avloppsreningsverk utgör en viktig del av arbetet. Vidare har frågor rörande lagring och hantering av petroleumprodukter blivit en stor ärendegrupp.

Inom va-organisationen är totalt 156 befattningshavare anställda, varav 27 på va-byrån och 129 på länsingenjörskontoren. Va-byrån leds av en överingenjör. Vid varje länsingenjörskontor finns en länsingenjör jämte 2—4 biträdande ingenjörer samt kontorspersonal.

I fråga om övriga myndigheter, som i viss utsträckning handlägger vattenvårdsfrågor, må nämnas följande.

Kammarkollegiet bevakar det allmännas intressen i vattenmål rörande bl. a. vattenförorening och har vidare möjlighet att efter stämning föra talan vid vattendomstol om visst föreläggande för den som förorenar vatten genom avloppsutsläpp, varvid vatteninspektionen svarar för erforderlig utredning. *Medicinalstyrelsen* har befattning med vattenvårdsfrågor dels på grund av hälsovårdslagstiftningen, dels enligt strålskyddslagstiftningen. *Statens bakteriologiska laboratorium* och *statens institut för folkhälsan* ombesörjer vissa undersökningar på det vattenhygieniska området. *Fiskeristyrelsen* har att vid vattenförorening bevaka fiskets intressen. *Sjöfartsstyrelsen* och det till denna knutna statens oljeskyddsråd omhänderhar kontrollen av att internationella oljekonventioner efterlevs. *SMHI* medverkar i vissa uppgifter på vattenvårdens område. *Byggnadsstyrelsen* har befattning med vatten- och avloppsfrågor såtillvida att i byggnadslagstiftningen förutsätts att tätbebyggelse får komma till stånd endast i den mån sanitära och andra vattenvårdande synpunkter tillgodoses. Förslag till plan för tätbebyggelse skall därför åtföljas av utredning om möjligheterna att ordna vattenförsörjning och avlopp. På det regionala planet har *länsstyrelserna* som hälsovårdsmyndigheter och med stöd av sina allmänna befogenheter i stor utsträckning befattning med vattenvårdsfrågor. Inom kommunerna är det

byggnadsnämnderna och hälsovårdsnämnderna, som i olika hänseenden handlägger vattenvårdsfrågorna.

Luftvården. För att få till stånd förebyggande åtgärder mot luftföroreningarna inrättades år 1963 *statens luftvårdsnämnd*. Nämnden har till uppgift att utreda förekomsten av luftföroreningar, främja forskning på luftvårdsområdet samt i samarbete med myndigheter, kommuner, företag och organisationer inom och utom landet söka åstadkomma en lämplig samordning av olika åtgärder mot luftföroreningarna. Vidare har nämnden att lämna information och råd i luftvårdsfrågor.

Nämnden består av högst 18 ledamöter. Av ledamöterna förordnas en efter förslag av medicinalstyrelsen, två efter förslag av statens institut för folkhälsan, en efter förslag av försvarets forskningsanstalt, en efter förslag av Ingeniörsvetenskapsakademien, en efter förslag av SMHI, en efter förslag av forskningsrådets samarbetsdelegation samt två efter förslag av styrelsen för Sveriges industriförbund. I nämnden är vidare arbetsgivarnas och arbetstagarnas intressen företrädna. Ledningen av det dagliga arbetet vid nämnden tillkommer den verkställande ledamoten. Hos nämnden är anställda en sekreterare, en biträdande sekreterare samt ett biträde för kontorsgöromål. Nämnden äger anlita sakkunniga för särskilda uppgifter.

Naturvården. *Statens naturvårdsnämnd*, som inrättades år 1963, har överinseende över naturvården. Nämnden har enligt sin instruktion att verka för att naturvårdsarbetet såväl från kulturella och vetenskapliga synpunkter som med hänsyn till behovet av mark för rekreation och friluftsliv ordnas och utvecklas ändamålsenligt. Vidare skall nämnden inventera och välja ut naturområden, som bör särskilt avsättas, samt utarbeta råd och anvisningar om avsättande och förvaltning av sådana områden. Nämnden skall från naturvårdssynpunkt följa den allmänna byggnadsplaneringen och kulturlandskapets utveckling och härvid särskilt verka för att stränderna skyddas. Genom bl. a. råd och anvisningar skall nämnden verka för att täktverksamheten får en lämplig lokalisering och utformning. Likaså skall nämnden följa utvecklingen beträffande andra arbetsföretag — såsom vattenkraftutbyggnad, vägbyggande och anläggande av flygfält — som kan medföra bestående ändring av naturförhållandena samt verka för att sådana företag planläggs och utförs med hänsyn till deras inverkan på naturen. Nämnden skall också utarbeta råd och anvisningar rörande åtgärder på naturvårdens område, som ankommer på statliga eller kommunala myndigheter. Samarbete sker mellan nämnden och vattenvårdsmyndigheterna i åtskilliga ärenden. I sammanhanget bör vidare nämnas att i prop. 1965: 19 föreslagits, att tillsynen över jakten och viltvården skall överföras till naturvårdsnämnden.

Naturvårdsnämnden består av ordförande, vice ordförande och det antal ytterligare ledamöter, dock högst fem, som Kungl. Maj:t bestämmer. Under

nämnden leds verksamheten av en överdirektör, som tillika är en av nämndens ledamöter. Hos nämnden finns två byråer. På administrativa byrån handläggs ärenden av administrativ, kameral och juridisk art. Övriga ärenden handläggs på planeringsbyrån, som är organiserad på två sektioner. På den ena av dessa handläggs frågor rörande naturvårdsområden och på den andra frågor beträffande landskapsvården.

Antalet befattningshavare vid nämnden uppgår f. n. till 16.

Det regionala naturvårdsarbetet åvilar *länsstyrelserna*. På dessa ankommer huvuddelen av den regionala inventerings- och planeringsverksamhet, som erfordras för att praktiskt lösa naturvårdsuppgifterna. Till länsstyrelserna är knutna särskilda råd i naturvårdsfrågor, bestående av dels företrädare för berörda länsorgan dels av naturvård särskilt intresserade lekmän eller specialister. Till arbetskraft för naturvårdsuppgifter disponerar länsstyrelserna särskilda medel.

I naturvårdsarbetet är vidare *kommunerna* engagerade.

III. Kommittén

Vattenvårdens läge. Med vattenvård avser kommittén åtgärder till skydd mot vattenförorening och till sanering av förorenade vatten i syfte att säkerställa att vattentillgångarna kan tillgodose nu kända eller framtida behov, främst beträffande befolkningens och industriens vattenförsörjning, fisket samt fritidsverksamheten. I enlighet härmed anser kommittén det vara ett av vattenvårdens huvudsyften att trygga tillgången på behövt råvatten av bästa möjliga beskaffenhet för befolkningens och näringslivets försörjning.

Den ökade vattenförbrukningen i hushåll och industrier har skapat svårigheter såväl beträffande vattenförsörjningen som i fråga om reningen och avledningen av avloppsvatten. För att belysa detta lämnar kommittén vissa uppgifter beträffande vattenförbrukningen. Det nuvarande årsbehovet av vatten för olika ändamål kan uppskattas till 4 300 milj. m³ med följande fördelning.

	Milj. m ³
<i>Bebyggelse</i>	750
Därav i städer	500
övriga tätorter	125
glesbebyggelse	125
<i>Industri</i>	3 450
Därav cellulosa- och pappersindustri	2 700
gruv- och metallindustri	600

	Milj. m ³
livsmedelsindustri	50
annan industri	100
Jordbruk m. m.	100
	Summa 4 300

Den för bebyggelsen angivna årsförbrukningen fördelar sig på följande sätt.

	Ytvatten milj. m ³	Grundvatten milj. m ³
Städer	315	185
Övriga tätorter	35	90
Glesbebyggelse	—	125
Summa	350	400

Tillgången på användbart vatten kan enligt kommittén för landet som helhet betecknas som förhållandevis god. På många håll har dock grundvattenståndet sänkts och grundvattenbildningen minskat. Grundvattensänkningen kan emellertid endast inom lokalt begränsade områden anses bero på uttag för vattenförsörjning. Befolkningens allt större koncentration till vissa områden och större tätorter ställer — även bortsett från minskningen av grundvattenbildningen — alltmera ökade krav på tjänligt ytvatten för direkt användning som råvatten eller för framställning av konstgjort grundvatten.

Vad gäller föroreningsproblemen är utvecklingen enligt kommittén förhållandevis gynnsam beträffande reningen av det kommunala avloppsvattenet. De kommunala investeringarna för vatten- och avloppsanläggningar har under de senaste tio åren nära nog fördubblats till 600 milj. kr. per år. Härav belöper ca 100 milj. kr. på avloppsreningsanläggningar. Utvecklingen i fråga om anläggande av höggradiga reningsverk inom städer och andra tätorter belyses av följande uppgifter.

År	Antal anläggningar i		hela riket
	städer	andra tätorter	
1935	1	—	1
1940	2	2	4
1945	3	3	6
1950	5	7	12
1955	10	23	33
1960	30	246	276
1963	52	523	575

Denna utveckling kan enligt kommittén väntas fortgå i än snabbare takt under de närmaste åren. I den mån höggradiga reningsverk inte redan

finns, färdigställs eller förbereds sådana bl. a. för stockholms- och göteborgsområdena samt för flertalet övriga städer. Dessutom finns låggradiga anläggningar i betydande omfattning i tätorterna. Tätorternas avloppsproblem kan därför enligt kommittén väntas vara någorlunda väl lösta redan vid början av 1970-talet.

Beträffande industriens vattenförorening lämnar kommittén endast en allmän översikt med hänsyn till att någon samlad redogörelse för företagens åtgärder inte föreligger. Ur vattenvårdssynpunkt positiva drag i utvecklingen på detta område är enligt kommittén att rimliga skyddsåtgärder mot vattenförorening numera vanligen genomförs såväl vid anläggande av nya industrier som vid strukturrationalisering. Härtill kommer att åtskilliga industrier med fördel kan avleda sitt avfallsvatten till kommunala reningsanläggningar. Vidare skärps villkoren för utsläppande av avloppsvatten numera praktiskt taget alltid, när de omprövas av vattendomstolarna.

Som negativa faktorer vad gäller industriens vattenförorening nämner kommittén, att motsättningar ibland uppkommer mellan kommuner och industrier när det industriella avloppsvattnet skall mottas av det kommunala avloppsnätet. Det har också i vissa fall visat sig vara svårt för kommunerna att fullgöra åtagen behandling av det industriella vattnet. Vidare eftersätts angelägna saneringskrav ibland av industrierna. Särskilt gäller detta äldre företag, för vilka ekonomiska skälighetssynpunkter och lokala sociala förhållanden kan åberopas. Tillkomsten av nya typer av föroreningsämnen medför dessutom ständigt nya problem, som knappast kan överblickas f. n.

Kommittén anför vidare bl. a. följande beträffande föroreningsproblemen.

F. n. utgör bevakningen av nyanläggning samt förbättring av befintliga reningsanläggningar för samhällen och industrier den mest arbetskrävande uppgiften för de statliga vattenvårdsmyndigheterna. Lämpliga åtgärder erfordras även för att förbättra förhållandena i fråga om drift, underhåll och skötsel av såväl äldre som nyare anläggningar.

Den snabba befolkningsökningen inom vissa centralorter medför särskilda föroreningsproblem. I första hand uppkommer härvid krav på en lämplig och förutseende planering av avloppsförhållandena före utbyggnaden av samhällena. Ofta uppstår behov av att öka kapaciteten på befintliga anläggningar och bygga ut dem för högre reningsgrad. De största svårigheterna uppkommer om befolkningskoncentrationen medför, att tillgänglig recipient inte kan tåla den ökade belastningen utan att olägenheter uppstår. Ett koncentrerat utsläpp av stora mängder närsalter kan t. ex. vålla svårigheter för vilka man ännu inte funnit någon tillfredsställande praktisk lösning.

Vidare kommer fritidsbebyggelsens ökade omfattning att medföra nya avloppsproblem. Likaså lämnar glesbebyggelsens avloppsbehandling liksom tidigare åtskilligt att önska både beträffande tekniska anordningar och skötsel. Slutligen måste i fråga om förorening från jordbruk genom utsläpp av ensilagevätska och kreatursurin konstateras, att förhållandena knappast förbättrats annat än i enstaka fall.

Erfarenheter av nuvarande organisation. En närmare granskning av vattenvårdsärendenas fördelning på olika myndigheter visar enligt kommittén, att flertalet ärenden ankommer på statens vatteninspektion samt vatten- och avloppsorganisationen. Kommittén framhåller, att dessa organ under senare år tillförts ökade resurser och bl. a. av denna anledning men också till följd av den faktiska utvecklingen alltmera fått huvudansvaret för vattenfrågorna. Kommittén anför sammanfattningsvis.

Fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion är i sakfrågor två helt skilda ämbetsverk för fiske och vattenvård men med kameral samhörighet. Mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vägorganisation å ena samt dess vatten- och avloppsorganisation å andra sidan råder inte formellt men i praktiken samma förhållande. Arbetsuppgifterna inom nämnda delar kan t. o. m. sägas vara än mer artskilda än fiskeristyrelsens och vatteninspektionens. Den organisatoriska splittringen mellan de båda centrala huvudorganen för vattenvården har i någon mån kunnat överbryggas genom informell samverkan. Fördelningen på två ämbetsverk måste emellertid sägas vara onödig. Vidare innebär den i många fall en arbetskrävande omgång både för verkens personal och för allmänheten. Slutligen minskas genom splittringen av resurserna den slagkraft, som ett gemensamt organ skulle äga.

För de övriga centrala myndigheterna med intressen eller befogenheter inom vattenvården kan enligt kommittén i vissa fall justeringar av befogenheterna eller en mera fast gränsdragning övervägas. I stort sett anser kommittén det emellertid här vara fråga om beröringspunkter mellan olika organ, som man inte kan komma ifrån genom någon organisationsindelning. Något skäl till ändring av nuvarande förhållanden vad gäller t. ex. kammarkollegiet föreligger således inte enligt kommitténs mening, så mycket mindre som den hittillsvarande ordningen visat sig fungera tillfredsställande. Vatteninspektionens samarbete med t. ex. medicinalstyrelsen och fiskeristyrelsen liksom åtskilliga andra myndigheter kan enligt kommittén i stort sett grunda sig på generella, gemensamt utarbetade riktlinjer.

Vad gäller erfarenheterna av den regionala verksamheten erinrar kommittén om att länsstyrelserna alltmer blivit samordnande organ i vattenvårdsfrågor. Härvid har främst länsingenjörerna och länsläkarna i allt större utsträckning fått befattning med dessa frågor.

Förslag till ny organisation. I sitt förslag till ny vattenvårdsorganisation anför kommittén först vissa synpunkter på organisationens uppgifter och befogenheter. Härvid konstaterar kommittén, att vattendomstolarnas verksamhet faller utanför ramen för en förvaltningsorganisation. Ej heller synes enligt kommittén de rättsärenden i vattenvårdsfrågor, som nu handläggs av kammarkollegiet, böra föras över till en organisation med förvaltningsuppgifter inom vattenvården. En sådan bör enligt kommitténs mening huvudsakligen vara inriktad på frågor av organisatorisk, naturvetenskaplig och ingenjörsteknisk art. Kommittén finner så-

lunda övervägande skäl tala för att myndigheten inte inrymmer någon juridisk avdelning. Däremot framhåller kommittén behovet av att myndigheten kan erhålla biträde av kammarkollegiet i rättsärenden.

Kommittén erinrar vidare om att önskemål ibland uttalats om inrättande av ett organ, som skulle i princip kunna ta befattning med praktiskt taget hela området för vattenlagstiftningen. Här om framhåller kommittén, att det legat utanför dess uppdrag att närmare behandla en organisation med så omfattande uppgifter. Kommittén uttalar emellertid, att skäl ej synes föreligga att inrätta en sådan. Kommittén påpekar vidare att gällande lagstiftning förutsätter ett betydande självansvar för den som förorenar vatten jämte därmed förbunden skyldighet att vidta erforderliga skyddsåtgärder. Någon ändring härvidlag anser kommittén inte vara motiverad.

Vattenvårdsmyndigheten bör enligt kommittén fortlöpande följa vattentillgångarnas tillstånd liksom de förhållanden som påverkar detta och på grundval härav ange de krav, som ur allmän synpunkt måste ställas i fråga om vattenvårdande åtgärder. Kommittén fortsätter.

Det är ett viktigt samhällsintresse, att vattentillgångarna i största möjliga mån kan användas både för nu kända och för framtida behov av olika slag, dvs. för vattenförsörjning, fiske, fritidsliv m. m., detta trots den ofta oundgängliga uppgiften att motta och bortföra avloppsvatten. Den statliga vattenvårdsmyndigheten skall självfallet ha god kännedom om de allmänna förhållandena inom olika vattenområden och bör dessutom, såsom redan nu i betydande omfattning är fallet, efter hand även förvärva en vidsträckt detaljkunskap. I många fall torde emellertid också kommuner och industrier, som i ena eller andra avseendet skall nyttja en vattentillgång, i eget intresse bevaka dennas tillstånd.

En väsentlig samhällelig uppgift på vattenvårdens område är enligt kommittén vidare att i samband med bebyggelseplanering och industrilokalisering tillse att vattenförsörjning och avloppsförhållanden ordnas på ett betryggande och ur samordningssynpunkt tillfredsställande sätt. En förebyggande vattenvård av detta slag anser kommittén således vara nödvändig som en del av den statliga verksamheten på området. Direkt medverkan i planeringsarbetet finner kommittén dock endast vara motiverad i vissa fall vid översiktsplanering och i samordningsfrågor. Däremot torde det vara angeläget, att bidrag som hittills kan utgå för att underlätta utredningar främst vad gäller möjligheten för kommuner att lösa avloppsfrågan gemensamt men även rörande enskilda kommuners avloppsproblem.

I fråga om vattenvårdsarbetet i övrigt anför kommittén bl. a.

Vattenvårdsarbetet bör främjas genom utgivande av allmänna råd och anvisningar. Särskilt behövs anvisningar för bedömning av avloppsvattens föroreningsverkan och tillståndet i recipienter. Detsamma gäller för avloppsvattenreningen och andra åtgärder till motverkan av vattenförorening. Ökad uppmärksamhet måste ägnas frågor, som sammanhänger med skötseln av avloppsreningsverk. — En stor del av de löpande arbetsuppgifterna kommer att utgöras av ärenden avseende sådan kvalificerad förorening, vilka en-

ligt förprövningskungörelsen antingen skall avgöras av vattendomstol eller i annan form bli föremål för statlig prövning. I de fall då prövning av vattendomstol inte är obligatorisk torde dessa ärenden liksom hittills komma att behandlas genom råd och anvisningar av vattenvårdsmyndigheten. Med tanke på bl. a. de nya storkommunernas och kommunblockens ökade resurser samt möjligheterna att anlita konsultföretag bör den statliga verksamheten härvid inte utsträckas till sådan rådgivning som är att betrakta som anläggningsplanering. — Den statliga byggnadskontrollen av bidragsberättigande anläggningar har mer och mer begränsats och bör i princip kunna slopas till största delen, eftersom det främst är ett intresse för anläggningarnas huvudmän att de utförs på fullgott sätt. Ur allmän synpunkt är det dock av stor vikt, att behandlingen av avloppsvattnet får en tillfredsställande effekt. Den ingenjörstekniska granskningen av förslag till anläggningar och deras utförande och drift bör därför i huvudsak begränsas till vad som erfordras ur vattenvårdssynpunkt.

Kommittén betonar, att en rimlig avvägning bör ske mellan statens insatser och vad som skäligen kan fordras av kommuner, företag och enskilda förorenare. Denna avvägning kan enligt kommittén knappast fastställas i instruktioner men bör alltid beaktas av vattenvårdsorganisationen i dess arbete.

I sitt principförslag till en ny vattenvårdsorganisation föreslår kommittén, att statens vatteninspektion samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå (va-byrån) sammanförs till ett nytt, fristående ämbetsverk, vilket bör benämnas vattenvårdsstyrelsen. Som motivering härför anför kommittén bl. a.

Tanken på att inlemma en fullt utbyggd vattenvårdsorganisation i ett befintligt ämbetsverk kan numera anses vara avvisad av statsmakterna, huvudsakligen genom riksdagsbehandlingen år 1957 samt 1958 års beslut. Betingelserna för en sådan anordning är dessutom nu avsevärt mindre. Den nuvarande vatteninspektionen är redan skild från fiskeristyrelsen utom i kameralt hänseende. Praktiska möjligheter saknas att inrymma verksamheten inom hälsovårdsadministrationen. En anknytning till byggnadsstyrelsen har på grund av förändrade förhållanden inte aktualitet. — Kommittén anser liksom tidigare, att vattenvården är en så viktig uppgift för samhället, att den bör ombesörjas av en särskild myndighet med så fullständiga resurser, att den framstår som huvudansvarig i alla centrala frågor på området. Utvecklingen sedan vatteninspektionens tillkomst ger ökad tyngd åt denna uppfattning. Merkostnaderna för en vattenvårdsorganisation enligt de redovisade riktlinjerna begränsar sig till lönekostnader för en chefsbefattning och för ett par befattningar med administrativa och kamerala uppgifter. I sistnämnda hänseenden bör emellertid i princip motsvarande personalbesparing kunna göras i de nuvarande ämbetsverken. Den kvarstående verkliga merkostnaden bör, tillägger kommittén, mer än väl uppvägas av ökad effektivitet och ett mera rationellt utnyttjande av personalen samt av den förenklade behandlingen av ärendena, vilken bör komma kommuner, industrier och allmänhet till godo.

Vad gäller den nya vattenvårdsmyndighetens inre organisation begränsar sig kommittén till de allmänna riktlinjerna och går således inte i detalj in

på organisationens personalstab. Enligt kommitténs mening är det lämpligast, att den nya myndighetens ledning under någon tid får pröva, hur nu tillgängliga resurser bäst kan begagnas för att tillgodose behoven samt hur en ev. behövlig förstärkning kan åstadkommas. Detaljförändringar av personalorganisationen förutsätter kommittén alltså få anmälas i samband med förslag till anslag.

Den nya myndigheten bör enligt kommittén bestå av styrelse, central administration och länsadministration (länsingenjörskontor). Styrelsen bör ha de uppgifter som i allmänhet ankommer på en verksstyrelse men genom sin sammansättning även tjäna som kontakt- och samordningsorgan för olika intressen på vattenvårdens område. Sammansättningen kan enligt kommittén med fördel vara densamma som den nuvarande vattenvårdsnämndens med den ändringen, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inte behöver vara representerad. Kommittén fortsätter.

Styrelsen bör sålunda bestå av ordförande och vice ordförande samt fem ledamöter representerande dels vissa partsintressen, nämligen kommunerna, industrien samt jordbruket och dess föreningsrörelse, dels vissa vattenvården närliggande intressen, nämligen hälsovården och fisket. Det är självfallet en fördel, om styrelsen både kan ha en bred förankring hos de intressen som berörs av verksamheten och samtidigt bestå av en så begränsad krets som möjligt. Naturvårdsintresset, som onekligen står vattenvården nära, torde därför såsom varit fallet i fråga om vattenvårdsnämnden kunna beaktas vid förordnande av ordförande eller vice ordförande. Det har också visat sig vara ändamålsenligt att vid personvalet på dessa poster om möjligt få anknytning till länsstyrelserna. Kommittén föreslår slutligen, att chefs-tjänstemannen — vilken bör ha ställning som överdirektör — skall ingå som ledamot av styrelsen.

Beträffande den inre organisationen av den centrala vattenvårdsmyndigheten anför kommittén, att myndigheten bör organiseras på fem byråer, nämligen en tillsynsbyrå, en teknisk byrå, en undersökningsbyrå, en radioekologisk byrå och en administrativ byrå.

Länsingenjörskontoren bör enligt kommittén sortera under ledningen för den nya vattenvårdsmyndigheten. Härvid bör länsingenjörerna i likhet med andra länsexperter biträda länsstyrelserna i vattenvårdsärenden på samma sätt som nu.

För att ge en bild av personalbehovet under den närmaste framtiden och som underlag för beräkningar av anslagsbehoven lämnar kommittén följande schematiska översikt över erforderlig personalorganisation vid den centrala vattenvårdsmyndigheten (tjänster i lönegrad A 17 och däröver).

Överdirektör	
Tillsynsbyrån	9
Undersökningsbyrån	9
Tekniska byrån	16
Radioekologiska byrån	2
Administrativa byrån	3

Härjämte bör räknas med ett 20-tal tjänster i lägre lönegrader, varför personalen vid den centrala vattenvårdsmyndigheten kan uppskattas till totalt omkring 60 tjänstemän. Vid länsingenjörskontoren bör antalet tjänstemän beräknas till omkring 120. Den av kommittén föreslagna personalorganisationen överensstämmer i stort sett med det antal befattningshavare som nu finns vid vatteninspektionen, va-byrån och länsingenjörskontoren.

Kommittén föreslår, att anslaget till bidrag till vatten- och avloppsanläggningar — f. n. på ca 80 milj. kr. — ställs till det nya verkets förfo-gande. Vidare betonar kommittén vikten av att lokalfrågan för den nya vattenvårdsorganisationen omgående utreds. För att organisationen skall kunna uppnå avsedd effektivitet är det enligt kommittén nödvändigt att samtliga arbetsenheter hos centralorganet samlas i gemensamma lokaler så snart som möjligt.

Vattenvårdsforskning. Kommittén erinrar om att 1964 års naturresursutredning fått i uppdrag att pröva bl. a. forskningsuppgifterna på vattenvårdens område. Kommittén har dock ansett sig böra redovisa några allmänna synpunkter på vattenvårdsforskningen. Kommittén anser, att den viktigaste uppgiften för forskning inom vattenvårdens område bör avse dels beska-fenheten och förändringarna av vattentillgångarna vad gäller såväl ytvatten som grundvatten, dels de tekniska åtgärderna för att motverka förorening av dessa tillgångar. Härtill ansluter sig nära frågor om rening av yt- och grundvatten för vattenförsörjningen.

I fråga om den nu bedrivna forskningen lämnar kommittén bl. a. följande uppgifter.

Forskning bedrivs i första hand vid universiteten, de tekniska högskolorna, lantbrukshögskolan och statens institut för folkhälsan. Även på den industriella sidan görs emellertid betydande insatser. Vidare framkommer inte sällan värdefulla resultat vid arbetet inom t. ex. vatteninspektionen, större kommunala reningsverk och reningsanläggningar samt hos konsulterande ingenjörsfirmor.

På det naturvetenskapliga området har förutsättningarna för denna forskning hittills varit begränsade. Vid den limnologiska institutionen vid Lunds universitet liksom vid dess laboratorium i Aneboda har den forskning bedrivits som medgivits av tillgängliga anslag. En nyligen verkställd upprustning av den limnologiska institutionen vid Uppsala universitet bör ge ökade möjligheter till insatser där. Betydande anslag från naturvetenskapliga forskningsrådet till sistnämnda institution innebär också en avsevärd förbättring av förutsättningarna. Bristen på forskare torde dock t. v. begränsa verksamheten. Bäst tillgodosedd är f. n. den tekniska forskningen i fråga om samhällets vatten- och avloppsanläggningar. Detta sammanhänger med att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sedan mitten av 1950-talet årligen fått ta i anspråk viss del av bidragsanslaget till vatten- och avloppsanläggningar för tekniska undersökningar beträffande kommunala anläggningar. Intill den 1 juli 1964 har för sådana undersökningar beviljats bidrag med sammanlagt 3,6 milj. kr. För budgetåret 1964/65 finns tillgängligt ett belopp av 800 000 kr. för ändamålet. Bidragen har i stor utsträck-

ning utgått till den under de tekniska högskolornas överinseende bedrivna forskningen. Fördelningen av bidragen sker efter förslag av en till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen knuten rådgivande vatten- och avloppsforskningskommitté med representanter för centrala myndigheter, vetenskapliga institutioner, kommuner, industrier och enskilda organisationer.

Vidare stöder tekniska forskningsrådet forskningen genom forskningsstipendier för specialutbildning av forskare bl. a. inom vattenvården. Rådet har därjämte i viss utsträckning lämnat särskilda bidrag till vattenvårdsforskning.

Av störst betydelse på den industriella sidan är insatserna av Stiftelsen Skogsindustriens Vattenskyddsforskning genom verksamheten vid dess vattenlaboratorium. Under perioden 1959—63 har laboratoriets forskning kostat omkring 1,2 milj. kr. Härav har branschföreningarna svarat för 900 000 kr., medan återstoden täckts av statsbidrag ur diversemedelsfonden för prisutjämningsavgifter.

I fråga om aktuella forskningsuppgifter anför kommittén följande synpunkter.

På det centrala området — vattentillgångarnas beskaffenhet och förändringar — erfordras i första hand forskning inom limnologi, hydrografi och hydrologi. Denna forskning bör bilda underlaget för praktiska åtgärder vad gäller bl. a. den inverkan på sjöar och vattendrag, som närsalter och giftämnen har. Ett annat problem är i vad mån bakterier och virus kan oskadliggöras vid olika former av behandling av avloppsvatten, vid markinfiltration och vid avloppsvattnets utspädning i recipienter. Ett viktigt forskningsområde utgör förekomsten av och förändringen i tillgången på grundvatten, särskilt som omkring hälften av de svenska samhällenas vattenförsörjning bygger på grundvatten.

Den industriella vattenförbrukningen är flera gånger större än den samlade hushållsförbrukningen. Motsvarande gäller i fråga om den sammanlagda mängden förorenande ämnen i avloppsvatten. Föroreningen genom industriellt avloppsvatten behöver närmare utforskas såväl vad gäller inverkan av olika avfallsprodukter på recipienter som i fråga om möjligheterna att förhindra eller minska föroreningen. Det gäller härvid dels att finna produktionstekniska metoder som medför minsta möjliga förorening av avloppsvattnet, dels att åstadkomma ekonomiska och effektiva behandlingsmetoder för de skilda slagen av industriellt avloppsvatten.

Även på det vattenbyggnadstekniska området behövs fortsatta undersökningar. Här kan forskningskostnaderna ge mångfaldig utdelning genom minskade anläggningskostnader för rörledningar, vattenverk och reningsverk. Det är främst aktuellt med åtgärder i syfte att utveckla och förbättra reningsmetoderna för att få en effektivare vattenrening. Nya reningsmetoder för kommunalt avloppsvatten har framkommit som behöver utredas och utvecklas närmare. Det praktiska målet är då ofta att förenkla och förbilliga anläggningarna så att de kan användas även för mindre samhällen.

Kommittén finner det angeläget, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppskommitté bibehålls tills vattenvårdsforskningens organisationsfråga lösts mera definitivt.

Lagstiftningsfrågor. Kommittén behandlar frågan om det behövs lagstiftning rörande v a t t e n v å r d s f ö r b u n d och liknande sammanslutningar. Kommittén anför bl. a.

F. n. finns 15 enskilda sammanslutningar, i regel benämnda vattenvårdsförbund, med uppgift att främja vattenvården inom visst vattendrag eller del därav. Alla har tillkommit på frivillighetens väg, ibland på initiativ eller under medverkan av länsstyrelsen. De bygger på anslutning av dels berörda kommuner, dels industrier med större utsläpp av förorenat avloppsvatten. I något eller några fall ingår dessutom som medlemmar sjukvårdsanstalter eller landsting. Verksamheten finansieras genom medlemsavgifter. Den närmaste ledningen utövas av en styrelse. Den väsentligaste arbetsuppgiften är att genom vattenundersökningar kartlägga recipientförhållandena och följa dessas förändringar. Inget förbund har eget laboratorium utan undersökningarna brukar uppdras åt konsultföretag e. d. I verksamheten ingår även inventering av vattenintag, badplatser och avloppsutsläpp. En viktig del av verksamheten är vidare att ge medlemmarna fortlöpande upplysningar om vattendragets tillstånd och om aktuella vattenvårdsfrågor i allmänhet.

De vattendrag och sjöar för vilka sådana sammanslutningar nu finns är nedre Dalälven, Nyköpingsån, Motala ström, Ljungbyån, Kävlingeån, Lagan, Nissan, Viskan, Göta älv, Dalslands kanal, Lidan-Nossan, Tidan, Unden-Vättern, Gavleån-Testeboån samt Ljusnan-Voxnan.

En likartad verksamhet utövas även av andra samarbetsorgan. För Sundsvallsfjärden och Örnsköldsviksfjärden finns sålunda samarbetskommittéer mellan kommuner och industrier med uppgift att samråda rörande aktuella föroreningsfrågor. För att tillvarata vattentäktsintresset har bildats vattentäktsförbund för Nybroåsen i Kalmartrakten samt för Öland. Annorlunda sammansatta är de tre kommittéerna för resp. Mälarens, Vätterns och Vänerens vattenvård. Dessa utgörs av samarbetsgrupper med representanter för länsmyndigheterna inom de län som gränsar till sjöarna.

Det undersökningsmaterial som framskaffas, bearbetas och offentliggörs av vattenvårdsförbunden har stort intresse för allmänheten, kommunerna och industrierna inom berörda vattenområden liksom för de statliga myndigheter som har ansvar för vattenvården. Upplysningsverksamheten betyder också mycket för vattenvårdsarbetet och kommittén betecknar det som angeläget att förbunden intensifierar denna sida av sin verksamhet. Förbunden bör också kunna medverka till förbättrad lokal övervakning av avloppsutsläpp genom kontakter med hälsovårdsnämnder och med styrelser och befattningshavare vid anslutna företag.

Kommittén finner sålunda, att vattenvårdsförbunden i särskilda fall kan ge värdefulla bidrag till vattenvården. Däremot saknas enligt kommitténs mening tillräcklig anledning att lagstifta rörande dessa sammanslutningars verksamhet och befogenheter. De bör därför enligt kommittén även i fortsättningen arbeta som frivilliga ideella sammanslutningar och i samråd med de vattenvårdande myndigheterna utveckla sin verksamhet efter hit-

tillsvarande linjer. Härvid gör kommittén i huvudsak följande överväganden.

En mera fullständig indelning av landet i områden för vattenvårdsförbund synes inte erfordras. Kostnaderna i samband med undersökningsverksamheten blir inte sällan betydande och bör därför begränsas till verkligt angelägna objekt. Behovet av vattenvårdsförbund bör därför liksom hittills prövas med hänsyn till föroreningsförhållandena i varje särskilt fall. Det kan vara lämpligt att länsstyrelserna då det anses vara till nytta tar initiativ till bildande av vattenvårdsförbund. Några särskilda regler härför behövs emellertid knappast uppställas. Ett önskemål bör dock vara, att samråd i frågan äger rum med vattenvårdsmyndigheten. Särskilt i fråga om undersökningsverksamheten kan det vara av värde att vissa vägledande anvisningar lämnas av den senare.

Några påtagliga behov av tvångsanslutning har veterligen inte förekommit. Vidare torde det möta åtskilliga svårigheter att uppställa lämpliga regler för sådan anslutning. Det främsta skälet häremot är dock, att värdet av att i förevarande sammanhang tvinga någon att delta i ett samarbete till vilket han ställer sig ovillig ter sig mycket tvivelaktigt.

Kommittén behandlar därefter frågor om ändringar i lagstiftningen till skydd mot vattenförorening som framkommit i vissa sammanhang. Kommittén tar därvid upp de frågor angående lagstiftning på vattenvårdens område som väckts vid 1964 års riksdag (L³U 14, rskr 123).

I motionerna I: 661 och II: 807 uttalades, att en allmän förbättring av vattenvårdslagstiftningen är angelägen. Härvid framhölls särskilt enskilda personers vattentäktsintressen, glesbebyggelsens vattenskydd och jordbrukets problem vad gäller vattenföroreningar. I motionen II: 166 begärdes sådan ändring i gällande lag, att ökat skydd mot föroreningar bereds jordbruk och boskapsskötsel liksom naturskyddet över huvud taget.

Tredje lagutskottet ansåg liksom motionärerna, att fortsatt utredningsarbete på vattenvårdens område bör komma till stånd och omfatta de i förenämnda motioner åsyftade ytterligare åtgärderna. Härvid bör enligt utskottet bl. a. undersökas möjligheterna att, såsom yrkats i motionerna I: 662 och II: 806, tillskapa skyddsområden för ytvattentäkter. Vidare yttrade utskottet, att avvägningen mellan vattentäktsintresse och avloppsintresse bör upptas till övervägande i hela sin vidd och att det även bör undersökas om ett ökat skydd mot förorening bör beredas de intressen som avsetts med motionen II: 166.

De lagfrågor som riksdagen vill ha utredda avser, konstaterar kommittén, i huvudsak tillskapande av skyddsområden för ytvattentäkter, avvägningen i hela sin vidd mellan vattentäkts- och avloppsintresse samt ökat skydd för glesbebyggelsens, jordbrukets, boskapsskötselns och naturskyddets intressen.

Frågan om skyddsområden för ytvattentäkter finner kommittén inte vara så angelägen att en särskild utredning av denna fråga är nödvändig. Beträffande övriga utredningsförslag finner kommittén, att några ändringar i de materiella lagreglerna mot vattenförorening f. n. inte kan anses påkallade.

Härvid framhåller kommittén att de på senare år genomförda skärpningarna av lagstiftningen ännu inte kommit att tillämpas i full utsträckning, varför erfarenheter saknas som visar lagstiftningens otillräcklighet. Vidare hänvisar kommittén till den avsevärda förbättring av vattentillsynens organisation som föreslås i betänkandet. Enligt kommitténs mening bör det i stället få ankomma på det nya tillsynsorganet att ta initiativ till de lagändringar som kan visa sig erforderliga efter framdeles vunna erfarenheter.

Särskilt yttrande. Ledamoten Ossian Svensson finner kommitténs förslag till organisation för vattenvården vara otillfredsställande i flera avseenden. Enligt Svenssons mening hade kommittén bort i detalj söka sätta sig in i hur de framtida arbetsuppgifterna skall kunna lösas mest rationellt och framlägga ett konkret förslag till instruktion och arbetsordning. I dessa skulle ha klargjorts hur olika ärenden bör handläggas, hur vissa frågor kan decentraliseras till lokala myndigheter samt över huvud taget hur centrala och lokala myndigheter skall samarbeta effektivast.

Beträffande styrelsens sammansättning finner Svensson det principiellt otillfredsställande, att representanter för föreningssidan ingår som ledamöter, framför allt med hänsyn till att styrelsen kommer att vara sakkunnigorgan åt vattendomstolarna.

Vidare delar Svensson inte kommitténs uppfattning i fråga om behovet av utredningar på lagstiftningsområdet. Vad gäller frågan om vattenvårdsförbund anser Svensson att kommittén bort redovisa problemen och klarlägga den nuvarande lagstiftningens möjligheter och/eller begränsningar att lösa rådande problem samt framlägga förslag till kompletteringar eller ändringar i lagstiftningen. Även i andra avseenden hade kommittén enligt Svensson bort utreda behovet av ändringar i gällande författningar och framlägga förslag till förbättringar.

IV. Remissyttrandena

Vattenvårdens läge. Vad kommittén anfört om vattenvårdens läge har i allmänhet vitsordats av remissinstanserna. Några hävdar emellertid, att situationen är än allvarligare än vad kommitténs redovisning ger vid handen. *Länsingenjörers förening* lämnar följande uppgifter som underlag för en sådan bedömning.

Vattenförbrukningen har under perioden 1950—1962 ökat från 2 000 milj. m³ till 4 300 milj. m³, dvs. mer än fördubblats. En fortsatt snabb stegring av vattenförbrukningssiffrorna är att vänta. Föreningen är allvarligare än vad som framgår av kommitténs redovisning, vilket framgår av följande statistik (med BS5 avses biokemisk syreförbrukning under 5 dygn vid + 20° C).

Föroreningar, uttryckta i ton BS5/år

År	Kommunalt avloppsvatten	Industriellt avloppsvatten		Totalt, ca
		Skogsindustrien	Hela industrien	
1950	63 000	460 000	490 000	560 000
1955	75 000	600 000	630 000	700 000
1962	64 000	650 000	680 000	750 000

Vid bedömningen av siffrorna rörande föroreningarna bör hänsyn tas till att viss produktionsbegränsning förekom inom skogsindustrien 1962. Vidare innefattar siffrorna ej föroreningen genom bakterier och virus och ej heller utsläppen av giftiga ämnen från järn- och metallindustrier, oljeutsläpp av olika slag, jordbrukets föroreningar m. m.

Av övriga remissinstanser, som yttrat sig i denna fråga, betonar flertalet främst de allvarliga problemen med de industriella vattenföroreningarna,

Förslaget till ny vattenvårdsorganisation. Remissinstanserna instämmer allmänt i kommitténs uppfattning, att det råder en alltför stark splittring av den nuvarande vattenvårdsorganisationen och tillstyrker därför i och för sig kommitténs förslag. För att de statliga åtgärderna på området skall bli så effektiva och slagkraftiga som möjligt anser emellertid instanserna genomgående, att det behövs såväl en koncentration som en utökning av resurserna. Från flera håll framförs även önskemål om en gemensam organisation för vården av naturen i mera vidsträckt mening. Insatserna mot föroreningarna av marken, vattnet och luften bör enligt mångas mening samordnas, i vart fall på längre sikt. Vidare framhålls att flera departement nu handlägger hithörande frågor. En samordning anses angelägen även på departementsplanet. Vidare framhålls allmänt behovet av att arbetsuppgifterna för det nya vattenvårdsorganet närmare klargörs. Arbetsfördelningen mellan den centrala myndigheten och de regionala organen bör också enligt mångas mening närmare preciseras.

I fråga om samordning mellan vattenvård och annan naturvård anför *statens vatteninspektion* bl. a.

Det är en framträdande svaghet hos vår översiktliga samhällsplanering, att den i så stor utsträckning sker inom från varandra helt skilda sektorer. Helt kan man väl inte komma ifrån denna ordning, men det bör åtminstone eftersträvas att sektorerna blir så få och så stora som möjligt. Därför bör man i detta sammanhang i första hand inrikta sig på en helt integrerad planering inom de verksamhetsområden, som särskilt tar sikte på vården och utvecklingen av naturmiljön i vidsträckt mening. En fastare samordning än den kommittén tänkt sig av planeringen för vattenvården, naturvården och luftvården samt fritidsplaneringen med därtill anslutande markanvändningsfrågor framstår som ett väsentligt och angeläget krav.

Den i nuläget lämpligaste lösningen av organisationsfrågan på det centrala planet är säkerligen att som kommittén föreslagit tillskapa ett särskilt organ genom sammanslagning av vatteninspektionen och va-byrån. Det kommer dock troligen framdeles — kanske ganska snart — att visa

sig önskvärt att få en mera samlad organisation för den statliga verksamheten, som särskilt tar sikte på vården och utvecklingen av naturmiljön i vidsträckt mening. Redan med hänsyn till behovet av integration av den översiktliga planeringen kan det med stor säkerhet förutses, att en mera samlad organisation för vattenvården, naturvården, luftvården och fritidsplaneringen med anslutande markanvändningsfrågor skulle medföra fördelar. En sådan organisatorisk samordning skulle dessutom enligt all erfarenhet underlätta handläggningen av enskilda ärenden med anknytning till flera av de berörda verksamhetsområdena. Denna vidare samordning får dock inte tillåtas äventyra en nu behövlig omedelbar sammanslagning enligt kommitténs förslag.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen delar kommitténs uppfattning att resurserna på vattenvårdsområdet bör samordnas. Styrelsen anför bl. a.

För att de statliga åtgärderna på vattenvårdens område skall bli så effektiva och slagkraftiga som möjligt måste stora krav ställas på den organisation, som har att företräda de allmänna intressena. Den nuvarande ordningen utmärks av en alltför stark splittring på många myndigheter och torde ej vara ägnad att ge ett resultat, som helt svarar mot de ekonomiska insatserna. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen delar därför vattenvårdskommitténs uppfattning om lämpligheten av en koncentration av resurserna. Kommitténs förslag innebär, att statens vatteninspektion och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens va-byrå med tillhörande länsingenjörsorganisation sammanförs och får bilda ett fristående ämbetsverk. Styrelsen hade visserligen sett som önskvärt, att en längre gående koncentration hade kunnat komma till stånd. Även efter en sammanslagning i enlighet med förslaget kommer nämligen ansvaret för vattenfrågorna att utmärkas av en inte obetydlig splittring på ett flertal myndigheter. Vatteninspektionen och styrelsens va-byrå representerar å andra sidan de utan tvekan största och viktigaste organen på vattenvårdsområdet. En sammanslagning, som inskränker sig till enbart dem, bör därför i allt fall innebära ett väsentligt bidrag till en önskvärd samordning av vattenvårdsfrågorna. För väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vidkommande kan därjämte sägas, att ett avskiljande av va-byrån och länsingenjörsorganisationen från verket i övrigt får anses ligga i linje med planerna för verkets framtida utveckling. Detta medför såsom också kommittén framhållit, att styrelsen helt kan ägna sig åt sin nuvarande huvuduppgift, nämligen vägverksamheten. Av här anförda skäl vill styrelsen ansluta sig till kommitténs förslag beträffande sammanslagningen. Därvid utgår styrelsen från att det nya ämbetsverket, om framdeles under dess verksamhet förutsättningar därför skulle yppa sig, aktualiserar frågan om en ytterligare koncentration av den statliga vattenvårdsverksamheten.

Statens naturvårdsnämnd erinrar om de uttalanden i fråga om samordning av vattenvården med naturvården som gjordes av 1960 års naturvårdsutredning i dess betänkande *Naturen och samhället* (SOU 1962: 36) och förklarar sig dela naturvårdsutredningens mening. Nämnden fortsätter.

I själva verket är vattenvården en mycket viktig del av naturvården. Liksom naturvårdsutredningen anser nämnden sålunda, att skyddet av stränder och skärgårdar ur både kulturell och social synpunkt kan bli menings-

löst, om man inte samtidigt kan förhindra att vattnet förorenas. Regleringen av grustäkterna måste givetvis nära sammankopplas med grundvattenskyddet. På vattenvårdens område behövs, liksom inom naturvården i övrigt, en samverkan mellan naturvetenskaplig, teknisk och juridisk sakkunskap för att åstadkomma rimliga lösningar. Med hänsyn härtill hade det enligt nämndens mening varit i hög grad önskvärt, att vattenvårdskommittén ingående utrett frågorna om samordning av eller närmare samverkande mellan vattenvården och den övriga naturvården samt i sitt betänkande belyst de skilda problem som är förknippade med dylika organisationsfrågor. I avsaknad av en allsidig utredning rörande nämnda frågor finner naturvårdsnämnden det vara svårt att bedöma kommitténs förslag om att sammanslå vatteninspektionen samt va-organisationen. En sådan åtgärd kan medföra vissa fördelar ur rationaliseringssynpunkt med tanke på det samråd som redan nu förekommer mellan sagda organisationsenheter. Nämnden saknar därför anledning motsätta sig förslaget i denna del. Härvid förutsätter nämnden dock, med hänsyn till den föreliggande intressegemenskapen, att en samlande lösning måste sökas framdeles av de organisationsproblem som berör vattenvården, luftvården och den övriga naturvården. Särskilt luftvården synes enligt nämnden höra så nära samman med vattenvården att en förening av dessa verksamhetsområden i organisatoriskt hänseende torde komma att framstå som tämligen given.

Lantbruksstyrelsen, som anser samordningen av natur- och vattenvården vara en central fråga vid uppbyggandet av den framtida vattenvårdsorganisationen, konstaterar också med beklagande, att kommittén inte analyserat detta problem. På grund härav anser sig styrelsen inte kunna tillstyrka organisationsförslaget. Styrelsen finner, att hela frågan om vattenvårdens organisation och dess samordnande med naturvården bör skyndsamt utredas.

Enligt *fiskeristyrelsen* synes ur allmän planerings- och samordningssynpunkt tiden vara mogen att sammanföra vattenvården och luftvården till ett gemensamt organ med samma struktur som den av kommittén föreslagna vattenvårdsstyrelsen. Styrelsen föreslår därför, att ställning till betänkandet tas först sedan luftvårdens lagstiftnings- och organisationsfrågor behandlats av immissionssakkunniga.

Immissionssakkunniga (direktiv se 1964 och 1965 års riksdagsberättelser s. 68 resp. s. 57) uttalar för sin del, att de inte i sitt uppdrag ser något bärande skäl mot att vatteninspektionen samt vatten- och avloppsorganisationen redan nu sammanslås på sätt vattenvårdskommittén förordar. Samtidigt framhåller immissionssakkunniga emellertid, att en organisatorisk utbyggnad av luftvården kan komma att aktualiseras, som är betingad av att uppgifter på immissionsområdet tillkommer och som ställer frågan om samordning av vattenvård och luftvård på sin spets. De sakkunniga framhåller vidare bl. a.

Vid sina preliminära överväganden har de sakkunniga funnit sig i första hand böra undersöka förutsättningarna för en lösning, som nära an-

sluter sig till lagstiftningen om vattenföroreningar. Det skulle innebära, att vattendomstolarna görs till koncessionsmyndigheter och även i övrigt till behöriga domstolar i mål om immissioner. Med denna ordning skulle bl. a. vinnas, att man slapp tillskapa en helt ny tillståndsmyndighet och fick en önskvärd samordning av prövningen beträffande inrättningar, som samtidigt förorenar luft och vatten. Emellertid skulle det också förutsätta, att man på immissionsområdet erhåller en organisation för övervakning och tillsyn. I första hand blir det fråga om ett tillsynsorgan med uppgifter och befogenheter som väsentligen motsvarar dem som nu tillkommer statens vatteninspektion på vattenområdet. En grundläggande tanke i en sådan lagstiftning skulle vara, att det skulle tillkomma Kungl. Maj:t att stadga förbud mot att vissa slag av fabriker eller andra immitterande inrättningar anläggs utan att tillstånd därtill erhållits av vattendomstol eller utan att anmälan i god tid dessförinnan gjorts hos tillsynsmyndigheten.

Om man stannar för en lösning som förutsätter en organisation för övervakning och tillsyn på immissionsområdet uppkommer givetvis frågan om samordning av denna med vattenvårdens organ. Flera skäl talar för att det i så fall kan visa sig önskvärt att låta tillsynen på immissionsområdet omfatta inte blott luftföroreningarna utan också andra immissionsformer, främst bullret. Det praktiska sambandet mellan vattenvård och luftvård är särskilt starkt. Emellertid torde det vara fullt möjligt att ta med även skyddet mot buller m. m. i sammanhanget.

Statskontoret intar den ståndpunkten, att vattenvårdsorganet bör anknytas till statens naturvårdsnämnd.

Även om enligt statskontorets mening bärande skäl föreligger för att sammanföra vatteninspektionen samt vatten- och avloppsorganisationen till ett organ anser sig ämbetsverket dock inte kunna biträda förslaget att dessa verksamhetsgrenar skall bilda ett nytt självständigt organ. Vid prövningen av det organisationsförslag som framlades av vattenvårdskommittén i dess första betänkande ansågs inrättande av ett då ifrågasatt fristående vattenvårdsorgan inte böra ifrågakomma. Anledning torde saknas att nu frångå denna ståndpunkt. Enligt statskontorets mening bör det vara förtjänt att närmare överväga ett sammanförande av ifrågavarande verksamhetsgrenar med någon befintlig myndighet med arbetsuppgifter berörande vattenvården. Kommittén har konstaterat att, även om ifrågavarande vattenvårdsverksamhet till en betydande del är en sanitär fråga, praktiska möjligheter torde saknas att inrymma verksamheten inom hälsovårdsadministrationen. Statskontoret delar denna uppfattning. Ej heller torde, såsom kommittén förutsatt, någon anknytning till byggnadsstyrelsen numera ha aktualitet. Däremot bör enligt statskontorets mening hinder inte möta att anknyta ifrågavarande vattenvårdsorgan till det centrala naturvårdsorganet, statens naturvårdsnämnd. Vid dess inrättande 1963 som en självständig myndighet diskuterades ingående frågan om samordning av naturvården med vissa andra verksamheter. Härvid konstaterades ett nära samband utan tvekan föreligga med bl. a. vattenvården. Även om goda skäl talade för en organisatorisk samordning av angivna verksamheter ansågs emellertid frågan härom böra tas upp på nytt när resultatet av bl. a. den då pågående utredningen om vattenvården föreläge. Angivna förut-

sättning för en omprövning av naturvårdsnämndens organisatoriska ställning torde således numera vara för handen.

Vid den antydda lösningen kan enligt statskontoret vidare övervägas, om inte på längre sikt viss verksamhet som nära berör vattenvården lämpligen kan tillföras ifrågavarande organ. Som exempel kan nämnas luftvårdsfrågorna. Statskontoret är berett att medverka till det närmare utformandet av organisationen.

Vattenöverdomstolen föreslår att frågan om en gemensam myndighet för naturvård, vattenvård och luftvård utreds närmare.

Några remissinstanser anser det inte tillrådligt att i dagens läge sammanföra naturvården, vattenvården och luftvården. *Veterinärstyrelsen* anför bl. a.

Likheten i problematiken mellan vattenvården och luftvården är slående. Naturvårdsfrågorna griper också starkt in i de aktuella specialfrågorna, åtminstone vad gäller ytvattnets beskaffenhet. Från vattenvården är steget inte långt till de hydrologiska frågorna, som nu åvilar SMHI. Veterinärstyrelsen vill emellertid inte förorda, att en så radikal omgestaltning av organisationen företas i nuvarande läge. Myndigheterna på naturvårds- och luftvårdsområdena befinner sig liksom vattenvårdsmyndigheten i ett skede, som måste präglas av kraftfulla ofta punktvisa insatser mot akuta föroreningsproblem samt strävanden att finna de lämpligaste formerna att på längre sikt komma till rätta med en rad invecklade balansproblem. Den nyligen inrättade naturvårdsnämnden synes just i färd med att inventera problemen inom sitt område och bygga upp sin verksamhet. Liknande är förhållandet med luftvårdsnämnden. En sammanslagning sådan som den nyss antydda skulle lätt kunna få övervägande negativa effekter.

Statens luftvårdsnämnd anför.

Som framhålls i betänkandet finns det en mängd beröringspunkter mellan vattenvård och luftvård. Sålunda har man ibland att välja mellan att förorena vatten eller luften. Föroreningsfrågorna kan alltså inte behandlas oberoende av varandra, utan både vatten- och luftvårdssynpunkter måste beaktas. Olikheten mellan vattenvårdens och luftvårdens administrativa utveckling är dock mycket stor. Luftvården är administrativt mycket ung. Inte heller finns ännu praktiska möjligheter att tillämpa luftrenhetsnormer. Vidare finns ingen lagstiftning, på vilken administrativa åtgärder kan grundas. Det finns dock anledning förmoda, att utvecklingen kommer att motsvara den inom vattenvårdsområdet med en speciell lagstiftning och kanske speciella tillsynsorgan. Parallelliteten med vattenvårdsområdet blir då mycket stor.

Nämnden är av den bestämda uppfattningen, att en administrativ sammanknytning mellan vattenvård och luftvård inte bör ske i dagens läge. Nämnden befinner sig f. n. i ett uppbyggnadsskede. Det är härvid inte bara fråga om en organisatorisk utbyggnad, utan nämnden måste genom speciella undersökningar och utredningar skaffa sig en uppfattning om hur luftvårdsarbetet skall bedrivas. Först när dessa omedelbara arbetsuppgifter genomförts kan man överväga ett närmare samgående mellan vattenvård och luftvård.

Vissa avvikande principiella synpunkter gentemot kommitténs förslag att sammanföra vatteninspektionen och va-organisationen framförs av *byggnadsstyrelsen*, som dock inte vill motsätta sig förslaget. Styrelsen anför.

Styrelsen vill skilja mellan å ena sidan skydds- eller bevakningsverksamheter och å andra sidan sådan verksamhet som är inriktad på samhällsplanering och samhällsbyggande. Mot bakgrunden härav ifrågasätter styrelsen, om det inte vore lämpligast att sammanföra t. ex. vatteninspektionen, luftvårdsnämnden och medicinalstyrelsens strålskyddsnämnd, medan va-byråns verksamhet bör få en nära organisatorisk anknytning till samhällsplaneringen. I samhällsbyggandet spelar nämligen vattenförsörjningsanläggningar och avloppsanläggningar med däri ingående reningsanläggningar en mycket stor roll. Inte minst på grund av de stora kapitalinvesteringar sådana anläggningar erfordrar är det angeläget, att planläggningen för dem integreras i bebyggelseplaneringen. Framför allt är det nödvändigt att de inordnas i den översiktliga bebyggelseplaneringen — regionplaner, generalplaner o. d. — genom vilken utvecklingslinjerna i stort och därmed även underlaget för de ekonomiska bedömningarna grundläggs. Enligt styrelsens mening bör va-byråns verksamhet närmast ses som en på samhällsplanering och samhällsbyggande inriktad aktiv verksamhet. Visserligen är kommunerna ansvariga för planläggningen, men den statliga verksamheten har inom hela planläggningsfältet ett ansvar för allmänna utredningar, information, samordning, vägledning och granskning. Styrelsen ifrågasätter därför om inte förslag till en lösning av planväsendets organisation i dess helhet bör avvaktas, innan ställning tas till frågan om vattenvårdens organisation.

Beträffande arbetsuppgifterna för och den närmare utformningen av den föreslagna vattenvårdsorganisationen — t. ex. i fråga om styrelsens sammansättning, arbetsfördelning mellan den centrala myndigheten och de regionala organen, personalbehov m. m. — betonas allmänt av remissinstanserna att en mer grundlig bearbetning än den kommittén företagit är nödvändig.

I fråga om styrelsens sammansättning ansluter sig vissa remissinstanser — bl. a. *statens naturvårdsnämnd* — till den av ledamoten Svensson hävdade uppfattningen, att partsintressena ej bör representeras. En sådan representation skulle kunna vara ägnad att i vissa fall försvaga styrelsens handlingskraft.

Beträffande lokalfrågan för det nya vattenvårdsorganet understryker *byggnadsstyrelsen* vikten av att utredning härom påbörjas så snart statsmakterna fattat beslut om det nya organet.

Vatteninspektionen framhåller att en samlad förläggning av det nya centralorganet snarast måste ordnas. Vid spridd förläggning blir nämligen den genom omorganisationen eftersträfvade större effektiviteten i hög grad äventyrad.

Vattenvårdsforskning. Kommitténs synpunkter i fråga om forskningen inom vattenvårdens område biträds i allmänhet av remissinstanserna. 1964

års naturresursutredning förklarar sig inte ha något att erinra mot de av kommittén uppdragna riktlinjerna för forskningen. Vidare uttalar utredningen, att den avser att i enlighet med sina direktiv i detalj ta upp vattenforskningens problem samt att anknyta denna forskning till övrig aktuell naturresursforskning. *Statskontoret* framhåller angelägenheten av att forskningsverksamheten rörande vattenvården upprätthålls i hittills tillämplad ordning i avvaktan på resultatet av naturresursutredningens undersökningar.

Fiskeristyrelsen anser att ett starkt behov föreligger av samordning på området. Av samma uppfattning är bl. a. *statens tekniska forskningsråd*, som föreslår att forskningsfrågorna i avbidan på en permanent organisation för vattenvårdsforskningen handläggs av en för forskningsråden gemensam nämnd som anknyts till forskningsrådets samarbetsdelegation.

Flera remissinstanser understryker behovet av ökade resurser för vattenvårdsforskningen. Sälunda anser bl. a. *statens tekniska forskningsråd* och *1964 års naturresursutredning* att det av kommittén uppskattade medelsbehovet är för lågt beräknat. *Sveriges industriförbund* påpekar att det föreslagna beloppet av 2 milj. kr. i stort sett endast är vad som redan i dag på olika sätt satsas på vattenvårdsforskning. Slutligen understryks i några remissyttranden bl. a. behovet av åtgärder för att komma till rätta med den rådande bristen på tjänstemän med lämplig utbildning för arbete inom vattenvården.

Lagstiftningsfrågor. Beträffande frågan om behovet av lagstiftning rörande vattenvårdsförbund ansluter sig majoriteten av remissinstanserna till de synpunkter som anförts i det särskilda yttrandet av ledamoten Svensson. *Vattenöverdomstolen* framhåller sålunda att lagstiftningen bör syfta till att skapa möjlighet till översiktlig planering för större områden, varvid främst bör utredas vilka vatten som bör skyddas och var avloppsutsläpp får ske. Såväl vid planerandet som vid planernas förverkligande måste samverkan äga rum mellan dem — kommuner och industrier — som utnyttjar vattnet för vattenförsörjning, fiske, bad m. m. och mellan den som använder samma vatten som recipient för avloppsvatten. — I lagstiftningen bör enligt vattenöverdomstolens mening införas möjlighet till förbud mot förorening med kloakvatten av sjöar och vattendrag även med hänsyn till andra intressen än vattenförsörjningen, såsom naturvård, folkhälsa och trivsel.

Fiskeristyrelsen finner att kommittén tagit alldeles för lätt på vattenvårdsförbundens rättsliga problematik. Lagstiftningsfrågorna inom vattenvårdsområdet anser styrelsen vara så betydelsefulla att de lämpligen bör anförtros särskilda sakkunniga.

För ytterligare utredning rörande ändrad lagstiftning uttalar sig vidare bl. a. *statens naturvårdsnämnd*, *lantbruksstyrelsen*, *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen*, flera *länsstyrelser*, *länsingenjörer* och *länsläkare*, *Svenska*

naturskyddsföreningen, Svenska stadsförbundet, Vattenvärnet samt flera vattenvårdsförbund.

För kommitténs ståndpunkt att initiativ till ändrad lagstiftning bör ankomma på det nya vattenvårdsorganet uttalar sig emellertid å andra sidan bl. a. *statskontoret, kammarkollegiet, flera länsstyrelser, Sveriges industriförbund* samt några *vattenvårdsförbund.*

V. Departementschefen

Vetenskapen och tekniken har möjliggjort en allt intensivare exploatering av våra naturresurser. Denna exploatering, som framför allt är förknippad med den industriella utvecklingen, har utgjort grundvalen för välståndsutvecklingen i vårt land. Utvecklingen kännetecknas emellertid också av att naturen — marken, vattnet och luften — utsätts för en tilltagande förorening, som följer i den moderna teknikens och befolkningskoncentrationens spår. Föroreningen av naturen — framförallt vattnet och luften — framstår som en allt allvarligare samhällsfråga.

Våra vattenområden tillförs i stigande omfattning avloppsvatten från tätorter och industrier. Anläggande av reningsverk i allt större utsträckning under framför allt de senaste tio åren har dock medfört att ökningen av föroreningen genom det kommunala avloppsvattnet har kunnat hejdas. Föroreningen genom det industriella avloppsvattnet har däremot ökat kraftigt. Tillkomsten av nya föroreningsämnen i avloppsvattnet skärper ytterligare den allvarliga situationen. Samtidigt som våra vattentillgångar sålunda utsätts för en tilltagande förorening ökar behovet av vatten för olika ändamål. Enligt vissa beräkningar har den totala vattenförbrukningen i vårt land sedan år 1930 fyrdubblats och sedan år 1950 fördubblats. Industrien är den största vattenkonsumenten. Inte mindre än 80 % av den totala förbrukningen faller på denna. Vissa bedömningar som gjorts beträffande den framtida vattenförbrukningen visar att förbrukningen kommer att stiga mycket kraftigt. Industrisektorns vattenförbrukning beräknas sålunda stiga i stort sett i takt med produktionsökningen. Kraftigt ökad vattenkonsumtion i våra hushåll är också att vänta. Moderna bostäder med tekniska hjälpmedel i hushållet och ökad hygienisk standard medför nämligen en ökad vattenkonsumtion.

Luftföroreningarnas skadliga inverkan på människornas hälsa har länge varit föremål för uppmärksamhet. Numera torde det vara klarlagt att luftföroreningarna innebär risker för såväl akuta som kroniska skador på den mänskliga organismen. Härtill kommer att luftföroreningarna genom bl. a. korrosion åstadkommer stora ekonomiska förluster. När det gäller källorna för luftföroreningarna kan främst nämnas rökutsläppen från industrier, bilavgaserna och utsläppen från värmecentraler.

På senare år har alltmer uppmärksamats de problem som sammanhänger med användningen av kemiska bekämpningsmedel — s. k. biocider — inom framför allt jordbruket. Bland andra företeelser, som kan betecknas som föroreningar i naturen, är nedskräpningen i våra marker, särskilt utmed kommunikationslederna. Ingrepp i naturen i form av t. ex. täktverksamhet, utbyggnad av vattenfall, sjöregleringar, av den tekniska utvecklingen betingade bruksmetoder inom jord- och skogsbruk samt lokaliseringen av industrier kan också komma i konflikt med naturvårdsintressena.

Vid 1963 års riksdag framlades (prop. 71) förslag rörande riktlinjer för en intensifierad naturvårdsverksamhet från det allmännas sida. Dessa riktlinjer godkändes av riksdagen (JoU 11, rskr 139). I propositionen framhöll jag att det framstod som synnerligen angeläget att dels söka åstadkomma en rimlig avvägning mellan de olika krav som dagens samhälle ställer på naturen, dels se till att dess tillgångar också bevaras åt kommande generationer. En aktiv naturvårdspolitik från samhällets sida framstod därför som utomordentligt angelägen. Endast härigenom syntes det nämligen vara möjligt att åstadkomma den på lång sikt bästa hushållningen med naturvårderna.

Genom 1963 års riksdagsbeslut har grunden lagts för aktiva åtgärder inom naturvården från samhällets sida. En vidareutveckling av de allmänna riktlinjerna för denna politik kan nu ske sedan utredningsarbetet för en ny vattenvårdsorganisation slutförts. Jag har i det föregående lämnat en redogörelse för utredningsförslaget jämte däröver avgivna remissyttrandena. Jag vill i sammanhanget erinra om att det mycket länge framstått som angeläget att samordna de statliga insatserna på vattenvårdens område. Frågan har vid flera tillfällen behandlats av riksdagen. I samband med beslutet vid 1958 års riksdag om den nu gällande organisationen underströks att organisationsfrågan icke fick anses vara slutgiltigt löst genom den då beslutade organisationen. Den nuvarande organisationen får alltså anses vara ett provisorium. Jag finner det vara utomordentligt angeläget att åtgärder nu vidtas för att bringa vattenvårdens organisationsfråga till en definitiv lösning. Innan jag redovisar mina ställningstaganden rörande förslaget vill jag emellertid beröra vissa frågor av allmän innebörd rörande den framtida naturvårdspolitiken.

Det förslag, som låg till grund för prop. 1963:71, nämligen 1960 års naturvårdsutrednings betänkande Naturen och samhället (SOU 1962:36), omfattade icke vatten- och luftvården. Vad beträffar vattenvården, vars organisation då var föremål för överväganden inom vattenvårdskommittén, framhöll naturvårdsutredningen, att släktskapen mellan naturvården och vattenvården är så nära, att man i framtiden borde uppmärksamma varje möjlighet att på lämpligt sätt samordna verksamheterna eller i varje fall underlätta en samverkan mellan dem. I propositionen framhöll jag att goda skäl talade för att naturvården och vattenvården organisato-

riskt samordnades men att denna fråga icke borde avgöras i det sammanhanget med hänsyn till att vattenvårdens organisation var föremål för särskild utredning. Vad luftvården beträffar ledde överväganden rörande dess organisation inom socialdepartementet till att år 1963 inrättades en särskild nämnd för att samordna olika åtgärder mot luftföroreningar.

En ändamålsenlig *administrativ organisation* för naturvårdsverksamhetens bedrivande är enligt min mening en viktig punkt i ett vidareutvecklat *handlingsprogram* för det allmännas medverkan i natur- och miljövårdsarbetet. Tillkomsten år 1963 av statens naturvårdsnämnd utgjorde en utomordentligt viktig etapp i uppbyggandet av administrativa resurser på naturvårdsområdet. Inrättandet samma år av statens luftvårdsnämnd var ett ytterligare betydelsefullt led i detta arbete. Vad som i dagens läge framstår som synnerligen angeläget på det organisatoriska planet är att dels samordna och effektivisera de splittrade resurserna på vattenvårdsområdet, dels åstadkomma en för hela naturvårdsområdet samlad, slagkraftig organisation.

Ett aktivt naturvårdsarbete försvåras i hög grad genom att tillräckligt säkert underlag i vissa fall ännu saknas. I vart fall torde naturvårdsarbetet vara starkt beroende av ett på vetenskaplig grund baserat material. Vidare torde tekniskt utvecklingsarbete vara en förutsättning för arbetet inom vattenvårds- och luftvårdsområdena. En annan viktig punkt i ett handlingsprogram torde därför vara att ställa ökade resurser till förfogande för *forskning och tekniskt utvecklingsarbete*, som snabbt kan nyttiggöras i det praktiska naturvårdsarbetet. I sammanhanget vill jag erinra om att f. n. anvisas icke obetydliga belopp för forsknings- och utvecklingsarbete på ifrågavarande område. En ansevärd del av den reguljära naturvetenskapliga och tekniska forskning som bedrivs vid universiteten och de tekniska högskolorna eller som bekostas genom forskningsråden är till gagn för naturvårdsarbetet. Vidare anslås särskilda medel för forskning, utvecklingsarbete och undersökningar av direkt betydelse för naturvårdsarbetet. Jordbrukets forskningsråd disponerar innevarande budgetår 380 000 kr. för biocidundersökningar, vilket belopp för nästa budgetår i proposition till riksdagen föreslagits bli uppräknat till 700 000 kr. För tekniskt utvecklingsarbete rörande vatten- och avloppsanläggningar disponerar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för innevarande budgetår 800 000 kr. Vidare disponerar luftvårdsnämnden för innevarande budgetår 100 000 kr. för undersökningar inom luftvårdsområdet, vilket belopp i årets statsverksproposition föreslagits bli höjt till 190 000 kr. för nästa budgetår. Tillsätandet i föl av naturresursutredningen — vilken har till uppgift att utreda och lägga fram förslag rörande naturresursforskningens organisation — torde vara den mest betydelsefulla åtgärden för att få till stånd en ändamålsenlig forskningsverksamhet på området. Jag vill vidare erinra om att Kungl. Maj:t den 11 februari i år tillkallat en särskild sakkunnig för

förhandlingar med representanter för industrien om inrättande av ett av staten och industrien gemensamt finansierat forskningsinstitut för vatten- och luftvård.

En viktig del av en aktiv naturvårdspolitik är självfallet att *lagstiftningen* på området har en utformning, som ger de ansvariga myndigheterna möjlighet att hävda naturvårdsintressena mot andra konkurrerande intressen. Tillkomsten av naturvårdslagen, som trädde i kraft den 1 januari i år, är ett mycket betydelsefullt steg på detta område. Jag vill i sammanhanget vidare erinra om det inom immissionssakkunniga pågående arbetet med utformningen av en lagstiftning om immissioner, dvs. luftföroreningar, buller och liknande omgivningsstörningar från fast egendom. En sådan lagstiftning är av stor betydelse för ett aktivt natur- och miljövårdsarbete. Vidare bör nämnas att en ändrad lagstiftning på vattenvårdsområdet i syfte att åstadkomma ett bättre skydd av våra vattentillgångar genomförts senast år 1964 och ytterligare aktualiserats i olika sammanhang. Särskilda överväganden i detta avseende torde vara erforderliga.

Jag övergår här efter att närmare redovisa mina ställningstaganden rörande organisationen av vatten- och luftvården. När jag i det följande använder begreppet naturvård innefattar jag däri även vatten- och luftvård. Med naturvård avser jag sålunda naturvård i vidsträckt bemärkelse. I sammanhanget vill jag erinra om att 1960 års naturvårdsutredning ansåg, att begreppet natur omfattar berggrunden, de lösa jordlagren, vattnet och luften samt det härur framsprungna växt- och djurlivet i alla dess skiftande former.

Av vad jag tidigare anfört framgår att de organisatoriska resurserna på naturvårdens område i dagens läge är starkt splittrade. Detta utgör ett betydande hinder för en effektiv samhällelig insats i naturvårdsarbetet. En viktig förutsättning för att vi skall kunna komma till rätta med de allt allvarligare störningarna i naturen — inte minst föroreningarna — och för att avdelade resurser för detta arbete skall kunna utnyttjas så effektivt som möjligt synes därför vara att de nuvarande organisatoriska resurserna inom hela naturvårdsområdet samordnas. Remissbehandlingen av vattenvårdskommitténs betänkande ger belägg för att det är en rationell handlingslinje att åstadkomma en sådan samordning.

Vattenvårdskommitténs förslag innebär, att statens vatteninspektion och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå sammanförs till en ny fristående vattenvårdsmyndighet. Länsingenjörskontoren skulle ställas direkt under denna. I fråga om resurserna vid den föreslagna vattenvårdsmyndigheten förutsätts inga större förstärkningar i förhållande till vad som nu finns vid de organ som föreslås uppgå i den nya organisationen. Förslaget tillstyrks av så gott som samtliga instanser, däribland de av organisationen närmast berörda myndigheterna, nämligen statens vatteninspektion och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Många instanser finner

emellertid — även om de godtar den av kommittén förordade organisationen såsom en minimiåtgärd — att en samordning av resurserna på naturvårdsområdet, inkl. vatten- och luftvårdsområdena, är nödvändig, i vart fall på längre sikt. Till dessa instanser hör bl. a. naturvårdsnämnden, vatteninspektionen, vattenöverdomstolen och statskontoret. Luftvårdsnämnden har emellertid för sin del inte ansett det vara en klok åtgärd att i dagens läge sammanföra luftvården med vattenvården. Nämnden har nyligen påbörjat sitt arbete och en omorganisation skulle enligt nämnden menligt påverka uppbyggnadsarbetet. Vad gäller vatten- och avloppsorganisationens, dvs. väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrås samt länsingenjörskontorens, ställning har bl. a. byggnadsstyrelsen framhållit, att vatten- och avloppsbyråns verksamhet närmast får ses som en på samhällsplanering och samhällsbyggande inriktad verksamhet. Enligt styrelsen bör därför byrån få en nära organisatorisk anknytning till samhällsplaneringen.

Med hänsyn till vad som sålunda uttalats från remisshall vill jag anföra följande. Luftvårdsnämndens invändning mot att inlemma luftvårdsarbetet i en större naturvårdsorganisation har gällt de störningar som kan uppstå i luftvårdsarbetet i samband med en omorganisation. Enligt min mening bör en omorganisation kunna genomföras utan att större störningar behöver inträffa. Inom en ny organisation kommer självfallet luftvårdsarbetet att fortsättas och vidareutvecklas. De erfarenheter, som nu samlas inom luftvårdsnämnden, kommer sålunda den nya organisationen till del. Under tiden mellan ett beslut om en ändrad organisation och dess ikraftträdande bör arbetet inom den befintliga organisationen sålunda inte bara kunna fortgå efter de tidigare riktlinjerna utan även intensifieras. Detta gäller självfallet även övriga av en omorganisation berörda organ. Jag finner alltså att luftvårdsnämndens invändningar inte kan utgöra något skäl mot en sådan samordnad organisation för naturvårdsverksamheten, som jag i det föregående i princip uttalat mig för.

Vad gäller byggnadsstyrelsens uttalande om sambandet mellan vatten- och avloppsorganisationens verksamhet och en på samhällsplanering och samhällsbyggande inriktad verksamhet vill jag först framhålla att länsingenjörskontoren i dag i praktiken även tjänstgör som regional organisation för vatteninspektionen. Vattenvårdskommitténs förslag innebär, såsom tidigare nämnts, att vatteninspektionen och vatten- och avloppsbyrån sammanförs till en vattenvårdsmyndighet. Vid remissbehandlingen har detta, med få undantag, tillstyrkts, däribland av vatteninspektionen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. De skäl, som därvid varit avgörande, torde vara relevanta även vid överväganden om att sammanföra vatteninspektionen och vatten- och avloppsorganisationen med en för hela naturvårdsfältet gemensam organisation, inom vilken vattenvårdsfrågorna måste få en framträdande plats. Jag vill också framhålla att naturvårdsorganisationen i hög grad måste vara inriktad på att inom sitt område med-

verka i samhällsplaneringen. Jag anser det därför riktigt att även vatten- och avloppsorganisationen ingår i en samordnad naturvårdsorganisation.

Från de principiella utgångspunkter jag tidigare redovisat och med hänsyn till vad jag nyss anfört finner jag mig böra förorda, att statens vatteninspektion, väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå samt statens luftvårdsnämnd sammanförs med statens naturvårdsnämnd, som sålunda blir ett centralt organ för hela naturvårdsområdet. Principbeslut härom bör fattas nu. Sammanföringen måste föregås av ett noggrant förberedelsearbete, varför tidpunkten för omorganisationen bör bestämmas till den 1 juli 1967. Då länsstyrelserna nu har ansvaret för naturvårdsverksamheten på det regionala planet bör länsingenjörskontoren inordnas i dessa. Detta bör också ske den 1 juli 1967. Jag vill i sammanhanget understryka att — såsom uttalats i prop. 1963: 71 — nära kontakt bör upprätthållas mellan naturvårdsorganisationen och de organ som har ansvaret för bebyggelseplaneringen.

Förberedelsearbetet bör igångsättas så snart statsmakernas beslut i frågan föreligger och avse såväl den centrala som den regionala naturvårdsorganisationen. Vid dimensioneringen av personalorganisationen m. m. bör övervägas de kompletteringar och/eller justeringar av de nuvarande myndigheternas arbetsuppgifter på vatten- och luftvårdsområdena, som kan visa sig erforderliga i samband med omorganisationen.

I sitt yttrande över vattenvårdskommitténs betänkande har statskontoret förklarat sig berett att medverka, om en samordning av naturvårdsverksamheten anses böra närmare övervägas. Jag finner det naturligt att statskontoret kopplas in på arbetet med den närmare utformningen av den av mig förordade naturvårdsorganisationen.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna de riktlinjer för vatten- och luftvårdens organisation som jag förordat i det föregående.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bo S. Hedström